

Пропозиції
до проекту Закону України
«Про внесення змін до Закону України «Про участь громадян в охороні
громадського порядку і державного кордону»
*(реєстр. № 11061 від 04.03.2024)**

Метою законопроекту є «удосконалення механізму створення, реєстрації, діяльності та припинення громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону (далі – громадські формування), що вимагає додаткового нормативного врегулювання у цій сфері».

Цим проектом передбачається внесення змін до статей 3, 5, 6, 8, 10–16, 18–20 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону». Також законопроектом передбачається надання повноважень територіальним органам Національної поліції України та органам Державної прикордонної служби України звертатися до суду щодо примусового припинення (ліквідації) діяльності громадського формування в разі їх бездіяльності або порушення ними вимог чинного законодавства.

Підтримуючи необхідність удосконалення механізму створення, реєстрації, діяльності та припинення громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, особливо в умовах воєнного стану, вважаємо за доцільне відзначити такі ризики цього законопроекту.

Відповідно до статті 36 Конституції України громадяни України мають право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав та свобод і задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Законом України «Про громадські об'єднання» визначено організаційно-правові засади реалізації права на свободу об'єднання, гарантованого Конституцією України та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань.

Частинами другою та третьою статті 1 Закону України «Про громадські об'єднання» визначено, що громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка. Громадські об'єднання не можуть мати воєнізованих формувань. Інші обмеження права на свободу об'єднання, у тому числі на утворення і діяльність громадських об'єднань, можуть бути встановлені виключно законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Таким чином, громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону за своїм правовим статусом є звичайними громадськими організаціями. Тобто на громадські формування автоматично поширюється встановлений чинним законодавством порядок створення, реєстрації, діяльності та припинення громадських організацій, який регламентований Законом України «Про громадські об'єднання» з урахуванням особливостей, встановлених

положеннями Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону».

У частині третій статті 6 в редакції законопроекту пропонується уточнити умови внесення змін до статуту відповідного громадського формування. На наш погляд, цей аспект предметно пов'язаний із попередньою, статтею 5, яка регламентує статутні питання громадського формування. Тому доцільно пропонувану частину третю статті 6 законопроекту перенести в якості частини п'ятої до статті 5, що є абсолютно та цілком логічним.

Запропонованою законопроектом новою редакцією статті 16 виключається можлива участь та позбавляються відповідної компетенції місцеві державні адміністрації і органи місцевого самоврядування у сфері здійснення координації та контролю за діяльністю громадських формувань спільно з органами Національної поліції та підрозділами Державної прикордонної служби України. Це суперечить частині другій статті 3 чинної редакції Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону», відповідно до якого координацію діяльності громадських формувань здійснюють місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Загалом місцеві державні адміністрації і органи місцевого самоврядування мають дискреційні повноваження сприяти діяльності громадських формувань. Такий стан справ із метою уникнення колізії та наявної суперечливості вимагає узгодження запропонованої в новій редакції статті 16 із частиною другою статті 3 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону».

Частиною третьою статті 12 законопроекту пропонується надання права членам громадських формувань з метою забезпечення власної безпеки придбати у власність пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими або аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії (травматичну зброю) та використовувати їх виключно на підставах, передбачених законодавством України.

Оскільки члени громадського формування виконують свої повноваження щодо охорони громадського порядку і державного кордону спільно з поліцейськими та прикордонниками, допомагають органам правопорядку в реагуванні на правопорушення, то використання ними пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими або аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії є необов'язковим та невиправданим, навіть із метою забезпечення власної безпеки.

З іншого боку, за логікою законопроекту кожному члену громадського формування буде надана легітимна сприятлива можливість придбати та використовувати зброю не смертельної дії (травматичну зброю), тобто бути озброєним, що у масштабах стихійного підходу матиме ознаки утворення воєнізованого формування на теренах громадського формування, це певним чином суперечить частині другій статті 4 Закону України «Про громадські об'єднання».

За таких умов, внесення змін до частини третьої статті 12 потребує обґрунтування та деталізації щодо порядку, умов та особливостей придбання у власність та подальшого використання саме членами громадських формувань

пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими або аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії (травматичної зброї).

Загалом позитивно сприймаючи цей законопроект, очікується, що його прийняття надасть змогу удосконалити існуючий механізм створення, реєстрації, діяльності та припинення громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону як допоміжних структур, діяльність яких організовується, спрямовується і контролюється відповідними органами Національної поліції України, підрозділами Державної прикордонної служби України.

Водночас слід відмітити, що пункт 2 розділу II проекту потребує конкретизації в частині доручення Кабінету Міністрів України щодо переліку нормативно-правових актів, що потребуватимуть змін (відповідно до вимог частини 8 статті 90 Регламенту Верховної Ради України).

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*